

BUDŽETA IZPILDE

Komisija atbild par budžeta izpildi sadarbībā ar dalībvalstīm, bet budžeta izpildes politisko kontroli veic Eiropas Parlaments.

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 290. un 291. pants, 317. līdz 319. pants un 321. līdz 323. pants, kā arī *Euratom* līguma 179. pants;
- Finanšu regula, proti, Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 18. jūlija Regula (ES, Euratom) 2018/1046 par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam, ar kuru groza Regulas (ES) Nr. 1296/2013, (ES) Nr. 1301/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1304/2013, (ES) Nr. 1309/2013, (ES) Nr. 1316/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) Nr. 283/2014 un Lēmumu Nr. 541/2014/ES un atceļ Regulu (ES, Euratom) Nr. 966/2012^[1];
- Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas 2013. gada 2. decembra leģislāciju nolīgums par budžeta disciplīnu, sadarbību budžeta jautājumos un pareizu finanšu pārvaldību^[2].

MĒRĶIS

Komisija atbild par to, lai budžeta ieņēmumi un izdevumi tiktu izpildīti saskaņā ar Līgumiem un Finanšu regulā izklāstītajiem noteikumiem un norādījumiem un ievērojot piešķirto apropriāciju maksimālos apjomus (1.4.3.).

Dalībvalstis sadarbojas ar Komisiju, lai apropriācijas tiktu izlietas saskaņā ar pareizas finanšu pārvaldības principiem, proti, taupīgumu, efektivitāti un lietderību.

APRAKSTS

A. Pamatmehānisms

Budžeta izpildes pamatā ir šādas divas galvenās darbības: saistības un maksājumi. Attiecībā uz izdevumu saistībām tiek pieņemts lēmums noteiktu summu no noteiktas budžeta pozīcijas izmantot konkrētas darbības finansēšanai. Pēc tam, kad ir noteiktas atbilstošas juridiskās saistības, piemēram, parakstīts līgums, un sniegts attiecīgais līgumā minētais pakalpojums, izpildīts darbs vai veikta piegāde, tiek apstiprināti izdevumi un izmaksātas pienākošās summas.

[1]OV L 193, 30.7.2018., 1. lpp.

[2]OV C 373, 20.12.2013., 1. lpp.

B. Izpildes metodes

Komisija budžetu var izpildīt vienā no šādiem veidiem:

- tieši (t. s. tiešā pārvaldība), budžeta izpildi veicot tās dienestiem vai arī ar izpildaģentūru palīdzību;
- saskaņā ar dalītas pārvaldības principu, proti, kopā ar dalībvalstīm (t. s. dalītā pārvaldība);
- netieši (t. s. netiešā pārvaldība), budžeta izpildes uzdevumus uzticot vienībām un personām, piemēram, trešām valstīm, starptautiskām organizācijām u. c.

Praksē apmēram 76 % budžeta līdzekļu izlieto, īstenojot dalīto pārvaldību (dalībvalstīm sadalot līdzekļus un pārvaldot izdevumus), 22 % – Komisijai un tās izpildaģentūrām īstenojot tiešo pārvaldību, un atlikušos 2 % – īstenojot netiešo pārvaldību^[3].

Finanšu pārredzamības sistēma^[4] sniedz informāciju par Komisijas tieši pārvaldīto līdzekļu saņēmējiem; tajā ir uzskaitīti arī Eiropas Attīstības fonda līdzekļu saņēmēji. No otras puses, ikviena dalībvalsts atbild par to datu publicēšanu, kuri attiecas uz tās atbilstoši netiešajai un dalītajai pārvaldībai pārvaldīto līdzekļu saņēmējiem^[5].

LESD 317. pants nosaka, ka Komisija budžetu izpilda sadarbībā ar dalībvalstīm un ka saskaņā ar LESD 322. pantu pieņemtie noteikumi dalībvalstīm paredz kontroles un revīzijas pienākumus budžeta izpildē un no tiem izrietošo atbildību.

Turklāt ES tiesību aktu īstenošanas plašākā kontekstā LESD 290. un 291. pants paredz noteikumus, kas reglamentē Komisijai uzticētās deleģētās pilnvaras un īstenošanas pilnvaras un it īpaši kontroli, kuru dalībvalstis, Padome un Eiropas Parlaments īsteno pār Komisijas darbu šajā jomā.

Atbilstoši LESD 290. pantam ar leģislatīvu aktu Komisijai var tikt deleģētas pilnvaras pieņemt neleģislatīvus aktus, lai papildinātu “dažus nebūtiskus leģislatīvu aktu elementus”. Parlamentam un Padomei ir tiesības atsaukt šādu pilnvaru deleģējumu Komisijai vai iebilst pret to, tādējādi nepieļaujot tā stāšanos spēkā.

LESD 291. pants reglamentē Komisijai uzticētās īstenošanas pilnvaras. LESD 291. panta 1. punkts nosaka, ka dalībvalstis ir atbildīgas par visu to valsts tiesību aktu pieņemšanu, kuri nepieciešami juridiski saistošu Savienības aktu īstenošanai, savukārt 291. panta 2. punkts paredz, ka šo aktu īstenošanas pilnvaras tiek piešķirtas Komisijai vai – Līguma par Eiropas Savienību (LES) 24. un 26. panta gadījumā – Padomei, “ja ir nepieciešami vienādi nosacījumi juridiski saistošu Savienības aktu īstenošanai”. Saskaņā ar LESD 291. panta 3. punktu Parlaments un Padome ar regulu palīdzību paredz noteikumus par mehānismiem Komisijas īstenošanas pilnvaru izmantošanas kontrolei.

LESD 291. pants tika papildināts ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. februāra Regulu (ES) Nr. 182/2011, ar ko nosaka normas un vispārīgus principus

[3]Komisijas Budžeta ģenerāldirektorāta sniegtie dati.

[4]http://ec.europa.eu/budget/fts/index_en.htm

[5]Karte ar saitēm uz dalībvalstu (kuras vienīgās ir atbildīgas par šo tīmekļa vietņu saturu) pārvaldītām tīmekļa vietnēm ir pieejama šeit: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/funding-recipients_lv

par dalībvalstu kontroles mehānismiem, kuri attiecas uz Komisijas īstenošanas pilnvaru izmantošanu^[6]. Šo kontroli veic, izmantojot komitejas, kuras sastāv no dalībvalstu pārstāvjiem un kuras vada Komisijas pārstāvis. Regula nosaka divus jaunus procedūru veidus, ko izmanto atkarībā no konkrētā tiesību akta piemērošanas jomas: saskaņā ar pārbaudes procedūru Komisija nevar pieņemt attiecīgo pasākumu, ja komiteja ir sniegusi negatīvu atzinumu; saskaņā ar konsultēšanās procedūru Komisijai ir “pēc iespējas” jāņem vērā komitejas secinājumi, bet komitejas atzinums tai nav saistošs.

Par nepareizu budžeta izpildi dalībvalstis tiek sodītas, izmantojot grāmatojumu noskaidrošanas procedūru un atbilstības pārbaudes, saskaņā ar kurām pēc Komisijas un Revīzijas palātas veiktajām pārbaudēm summas, ko attiecīgās dalībvalsts valdība ir saņēmusi no ES budžeta, tiek koriģētas, pieprasot atmaksāt nepareizi izmaksātos līdzekļus. Lēmumus par šādām korekcijām pieņem Komisija saskaņā ar iepriekš minētajām īstenošanas pilnvaru izmantošanas procedūrām (1.4.5.).

Budžeta izpildi atsevišķās jomās bieži ir kritizējusi Revīzijas palāta (1.3.12.).

C. Īstenošanas noteikumi

Finanšu regulā iekļauti visi principi un noteikumi, kas reglamentē budžeta izpildi. Tai ir horizontāls raksturs, un to piemēro visām izdevumu jomām un visiem ieņēmumiem. Vēl citi budžeta izpildei piemērojami noteikumi ir atrodami attiecīgo nozari reglamentējošajos tiesību aktos, kas attiecas uz konkrētām ES politikas jomām.

Pirmo Finanšu regulu sākotnēji pieņēma 1977. gada 21. decembrī. Visjaunākā pārskatītā Finanšu regula tika pieņemta 2012. gadā pēc likumdošanas procedūras, kuru Komisija sāka 2010. gadā un pirms kuras 2009. gadā notika sabiedriska apspriešanās. Vēlāk – 2014. gada maijā un 2015. gada oktobrī – tā tika grozīta.

2016. gada septembrī Komisija iesniedza priekšlikumu jaunai finanšu regulai, ar kuru bija paredzēts aizstāt tobrīd spēkā esošo Finanšu regulu (kopā ar tās Piemērošanas noteikumiem), kā arī grozīt 14 citas nozaru regulas un vienu lēmumu, kuri katrs atsevišķi arī ietvēra finanšu noteikumus. Minētā priekšlikuma mērķis bija pieņemt vienotu noteikumu kopumu, vienkāršot ES finanšu noteikumus un padarīt tos elastīgākus. Parlamentā par šo jautājumu atbildīgās komitejas bija Budžeta komiteja un Budžeta kontroles komiteja. Likumdošanas process turpinājās līdz 2018. gada jūlijam, kad Parlaments plenārsēdē pieņēma saskaņoto tekstu^[7]. Pēc tam 2018. gada 30. jūlijā Finanšu regulu publicēja *Oficiālajā Vēstnesī*, un tā stājās spēkā 2018. gada 2. augustā. Tomēr gandrīz visi jaunās regulas noteikumi par Savienības institūciju administratīvo apropriāciju izpildi tiek piemēroti tikai, sākot no 2019. gada janvāra^[8].

Komisijas galvenais budžeta izpildes un tās uzraudzības instruments ir datorizētā grāmatvedības sistēma ABAC (uzkrājumu grāmatvedība). Komisija ir veikusi pasākumus, lai panāktu atbilstību augstākajiem starptautiskajiem grāmatvedības standartiem, it īpaši starptautiskajiem publiskā sektora grāmatvedības standartiem (IPSAS), ko noteikusi Starptautiskā Grāmatvežu federācija (IFAC). Svarīgs budžeta

[6]OV L 55, 28.2.2011., 13. lpp.

[7]Padome šo aktu pēc tam pieņēma tajā pašā mēnesī.

[8]Jaunās Finanšu regulas 283. panta 3. punkta c) apakšpunkts.

izpildes aspekts ir atbilstība ES tiesību aktiem, ko piemēro publiskā iepirkuma līgumiem (piegāde, darbi un pakalpojumi [2.1.10.](#)).

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Pirmkārt, Parlaments kā viena no divām budžeta lēmējinstādēm var agrāk ietekmēt ES budžeta izpildi, izmantojot grozījumus un lēmumus, ko tas pieņem budžeta procedūras kontekstā, attiecībā uz līdzekļu piešķiršanu ([1.2.5.](#)). Ja Parlamentam rodas jebkādas šaubas par izdevumu pamatotību vai Komisijas spēju tos izpildīt, tas var nolemt izmantot budžeta rezerves mehānismu, pieprasītos līdzekļus iekļaujot rezervē līdz brīdim, kad Komisija sniedz atbilstošus pierādījumus. Šādu pierādījumu sniedz kā daļu no pieprasījuma pārvietot līdzekļus no rezerves. Pārvietošana priekšlikumi ir jāapstiprina gan Parlamentam, gan Padomei. Apropriācijas nevar izmantot, kamēr tās no rezerves nav pārvietotas uz attiecīgo budžeta pozīciju.

Otrkārt, budžeta izpildes apstiprinājuma procedūra ([1.4.5.](#)) ļauj Parlamentam kontrolēt tekošā gada budžeta izpildi. Lai gan vairākums jautājumu attiecas uz budžeta izpildes apstiprinājuma laikposmu, daudzi Parlamenta Budžeta kontroles komitejas jautājumi, ko tā Komisijai uzdevusi budžeta izpildes apstiprinājuma procedūras ietvaros, attiecas uz tekošā gada budžeta izpildi. Budžeta izpildes apstiprinājuma sniegšanas rezolūcijā, kas ir neatņemama daļa no lēmuma par budžeta izpildes apstiprinājuma sniegšanu, ir iekļauti daudzi Komisijai un citām budžeta izpildē iesaistītām struktūrām adresēti pienākumi un ieteikumi.

Saskaņā ar Lisabonas līgumu Parlaments kopā ar Padomi pieņem "finanšu noteikumus, kuros jo īpaši nosaka budžeta apstiprināšanas un īstenošanas, kā arī aprēķinu uzraudzības un revīzijas procedūru" (LESD 322. panta 1. punkts).

Turklāt gandrīz visās politikas jomās Parlaments ietekmē budžeta izpildi, izmantojot savu likumdošanas un ar likumdošanu nesaistīto darbību, piemēram, ar ziņojumu un rezolūciju palīdzību vai vienkārši uzdodot Komisijai mutiskus vai rakstiskus jautājumus.

Pēdējos gados Parlaments ir pastiprinājis politisko kontroli pār Komisiju, ieviešot instrumentus, kas ļauj veikt informācijas apmaiņu par līdzekļu izpildi un nenokārtoto saistību, proti, vēl nesamaksāto juridisko saistību, summu. Ja nenokārtotās saistības tiek uzkrātas ilgākā laikposmā, tās var radīt problēmas, un tāpēc Parlaments mudina Komisiju šīs saistības pastāvīgi kontrolēt.

Tiek izstrādāti jauni instrumenti, lai varētu labāk uzraudzīt budžeta izpildi un palielināt ES programmām izlieto to līdzekļu atdevi. Tādēļ Parlaments prasa sniegt augstas kvalitātes darbības pārskatus (kurus Komisija kā darba dokumentus sagatavo saistībā ar vispārējā budžeta provizorisko projektu) un regulāri iesniegt ES programmu izmaksu efektivitātes analīzi.

Alexandre Mathis
05/2019

